CÁTEDRA LIBRE · UNIVERSIDAD LIBERTÉ

«Aprender a pensar como chanceleres»: Hernán Alberto Terneus deu unha clase sobre conflitos internacionais en Liberté

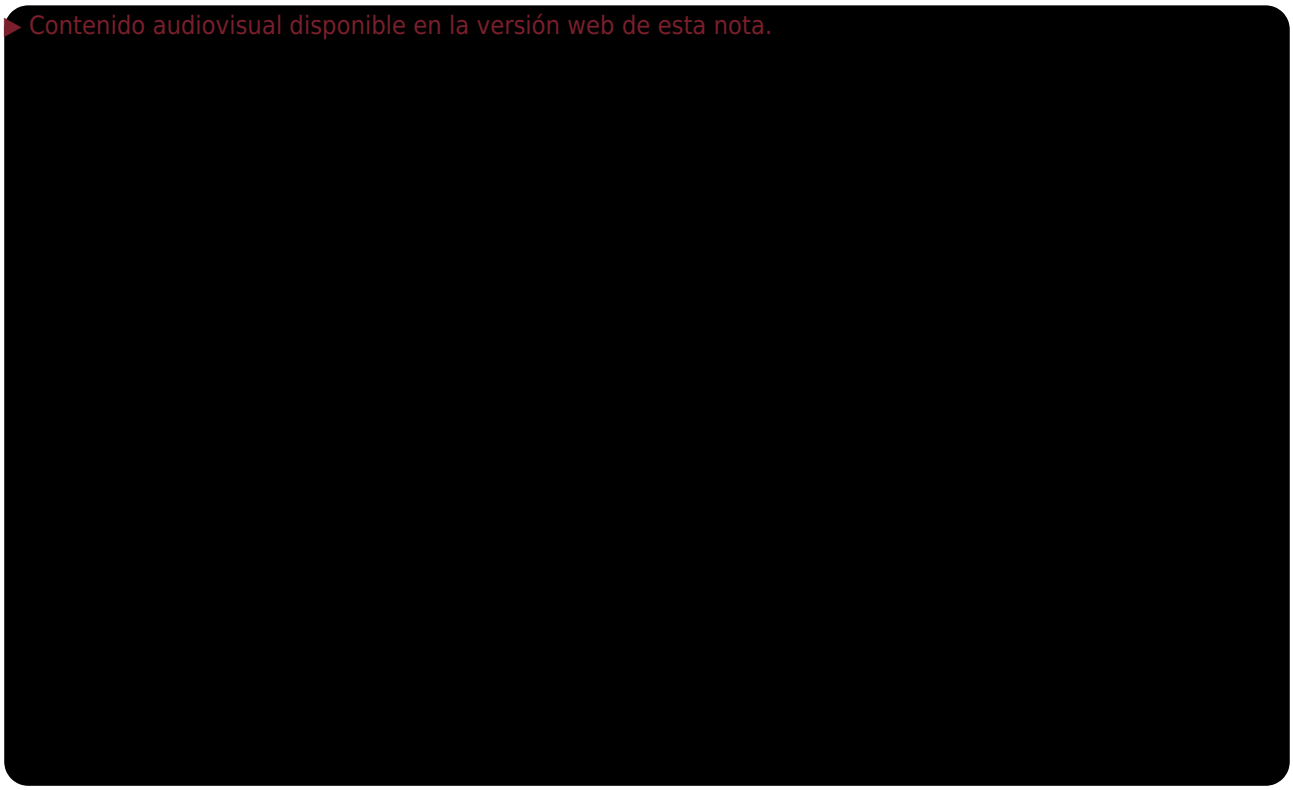
Cooperativa Liberté · 21 de xuño de 2026 · Cooperativa Liberté

O consultor Hernán Alberto Terneus —especialista das Nacións Unidas en ciencia e desenvolvemento— deu unha clase aberta en territorio Liberté sobre como se xestan, se xestionan e se resolven os conflitos internacionais. De Spinoza e Kant a Ucraína, Gaza e «a ruta do diñeiro», un convite a pensar o mundo como chanceleres e a non quedar no propio metro cadrado.

Desde a Unidade 15 de Batán —un cárcere de máxima seguridade que é, tamén, territorio Liberté— e ao mesmo tempo por videochamada, unha comunidade sentouse unha tarde de venres a pensar o mundo. Era o 24 de outubro de 2025. No salón do Punto de Paz, con modalidade híbrida, deu unha clase aberta **Hernán Alberto Terneus**, ecuatoriano radicado na Arxentina, licenciado en Meteoroloxía e consultor das Nacións Unidas, o Banco Mundial e o Banco Interamericano de Desenvolvemento. O tema: a xestión dos conflitos internacionais. Estratexias e perspectivas para prevelos, comprendelos e resolvelos.

O encontro foi un **EnClave Libre**, o formato da **Universidad Liberté** que, fóra das diplomaturas, leva clases abertas á comunidade —incluíndo ás persoas en situación de cárcere— en modalidade híbrida, co acompañamento da agrupación **Víctimas por la Paz**. Abriu **Pampa**, presidente da Cooperativa Liberté, que agradeceu a Terneus o esforzo de viaxar desde Buenos Aires «para acompañarnos, para coñecer Liberté». Xunto a el chegou a súa compañeira de vida, **Silvana Greco**, que non participou de maneira activa ese día pero incorporouse á diplomatura da xornada seguinte.

Tomou a palabra **Diana Márquez**, secretaria do Consello de Administración da cooperativa, que enmarcou a clase no proxecto da Universidade Libre, Popular e Autoxestionada de Liberté: «Ter hoxe a Alberto Terneus é un luxo», dixo, e contou que o coñecera grazas a Silvana Greco. «Ten unha capacidade de transmitir o que sabe… e o que sabe é moitísimo.» O que seguiu foi unha conversa de máis de dúas horas —con preguntas desde a sala e desde o Zoom— que foi do século XVII á guerra en Ucraína sen perder o fío.

Mira a clase completa en EduTube.

«Non importa o contido: importa ensinar a pensar»

Terneus abriu dicindo que o tema «mostra que estamos todos conectados»: os grandes fenómenos que atravesan o mundo —evocou o tango *Cambalache*, de Enrique Santos Discépolo— veñen ocorrendo ao longo da historia e seguirán ocorrendo. Axiña avisou que o conflito internacional é «un tema bastante complexo» e que, para non perderse, hai que traballar con coidado e por niveis de importancia: do individual ao común, ao nacional e ao internacional. A súa meta era pedagóxica: que ao final da charla cada persoa se sentise «máis autorizada» a opinar sobre o que pasa no mundo, cun modo de pensar propio. Díxoo cunha imaxe que repetiu toda a tarde: aprender a pensar «como chanceleres». Para entender a educación na Arxentina —exemplificou— hai que pensar como ministro, non como alumno: o alumno quere aprobar e gozar das vacacións; o ministro ten que pensar o desenvolvemento do sistema a medio prazo.

Para fundar ese método apelou a dous pensadores «moi límpidos». O primeiro, **Baruch de Spinoza**, nacido en Ámsterdam en 1632, que sobre a educación dicía: «A min non me interesa o contido que lles dean aos alumnos na aula. Interésame que lles ensiñen a pensar», porque os contidos cambian coas épocas e o que perdura é saber pensar «con orde, con vinculación lóxica». Spinoza, contou Terneus, distinguía catro maneiras en que unha persoa percibe que está aprendendo. A primeira é **cando lle din**: un dato que se toma como indubitable

sen que lle conste —«así funciona o rumor»—. A segunda, a **experiencia fortuíta**: o golpe no xeonllo, a queimadura co aceite; «sumas desordenadas de experiencias» que non constitúen coñecemento. A terceira, moi usada en política, é **atribuírlle a un efecto a causa que lle convén** a quen quere instalar un modo de pensar: cae un raio, queima un árbore e alguén proclama o fin do mundo. «Non se lle pode atribuír a un efecto unha causa», sinalou; o natural é ao revés.

A cuarta «é a verdadeira e é a ardua»: notar onde está a falta de entendemento, recoñecer de que natureza é o fenómeno —se é agronómico, veterinario, mecánico ou eléctrico—, identificar as súas variables críticas e traballar con orde. «É un traballo que hai que ir profundando… regresar cara ao interior de un, revisar o que pensou, investigar máis, avanzar.» Ese, dixo, é o coñecemento que «máis nos vai acompañar» e o que «consolida unha comunidade que descifra, que pensa, que comparte».

O segundo pensador foi **Immanuel Kant** e o seu texto *Cara á paz perpetua*, de finais do século XVIII. O seu punto de partida: así como as relacións entre individuos dentro dun país están reguladas polo dereito e a economía, as relacións entre os países tamén. E o central, subliñou Terneus: a condición de cidadán «está ancorada nas relacións de dereito e económicas que configuran o Estado», e o Estado «notifica» ao cidadán en que nivel de cidadanía vive. Se garante educación, saúde, vivenda e o coidado de quen traballa, avísalle que calquera movemento que faga estará acompañado; se se retira da educación, da saúde, da vivenda, «están notificando que a condición de cidadanía se está evaporando, e aceleradamente».

A anatomía dun conflito: os eixos e as capacidades

Antes dos casos, Terneus situou o taboleiro. Os Estados, dixo, forman parte dun espazo cosmopolita ordenado pola **Carta das Nacións Unidas** e os seus organismos —educación, agricultura, desenvolvemento industrial, refuxiados—. Recordou que o sistema reúne case douscentos Estados membros, cada un coa súa cota segundo o tamaño da súa economía, e pediu á comunidade que o tivese presente: «O sistema de Nacións Unidas é de todos nós». Funciona, comparou, como grandes ministerios do planeta: educación, saúde, ambiente, agricultura, refuxiados, armas, crime organizado, comercio, meteoroloxía.

Encerado en man, foi armando un gráfico. Nun eixo, o **carácter manifesto** do conflito —aquilo con que predominantemente se o identifica—: ambiental, de posesión territorial, económico, financeiro, político (coas súas dúas vertentes, o ideolóxico e a ameaza potencial) e, «o máis sublime do pensamento humano», o relixioso. No outro eixo, a **xestión do conflito**, cos seus niveis de intensidade: do

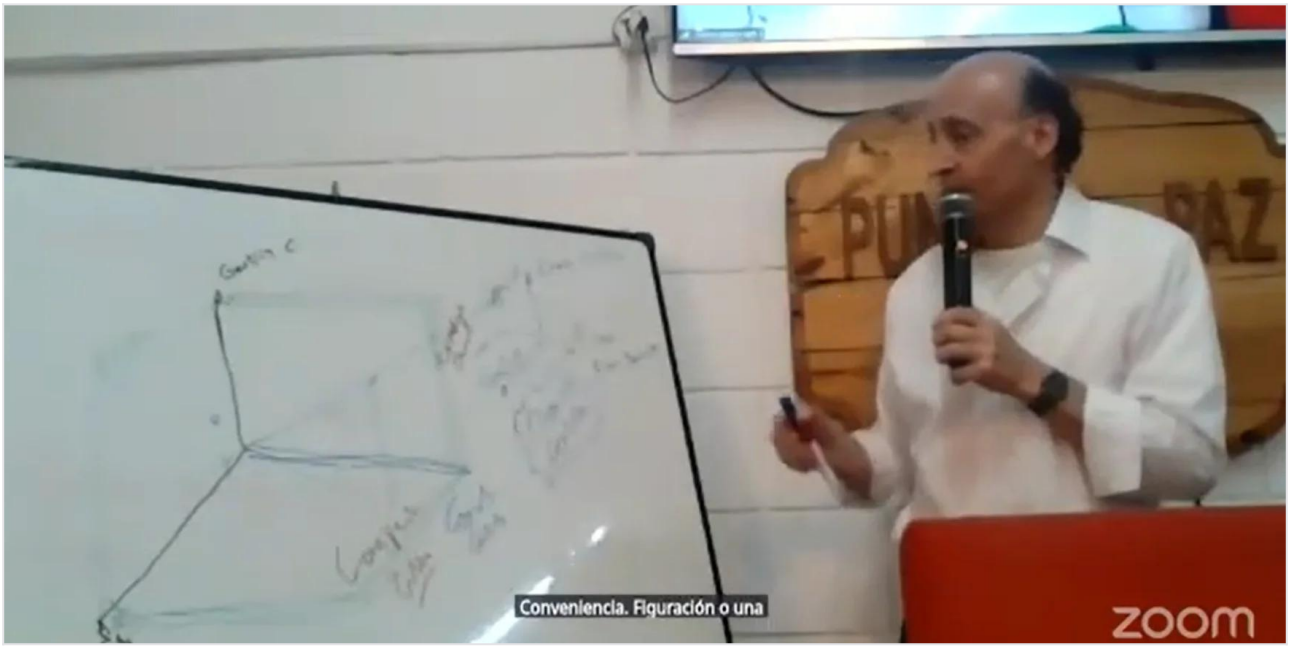
intercambio de notas diplomáticas («Notamos con grande disgusto...») ás ameazas e as xestións destitutivas, as incursións armadas ou as intrusións cibernéticas en sistemas críticos, ata «a guerra pura e dura».

Terneus arma no encerado o gráfico dos eixos do conflito. Ao fondo, o cartel do salón do Punto de Paz, na Unidade 15 de Batán.

As escolas de diplomacia, explicou, arman con iso un **plan prescritivo**: tipifican o conflito e recetan como xestionalo segundo o seu tipo. Pero «na vida real» o decisivo é outra cousa: a capacidade de quen está a cargo de decidir os ritmos. E aí introduciu o esquema das **capacidades centrais**, que serve «para calquera grupo que queira traballar ben algo»: coñecemento crítico sobre a materia do conflito; un bo funcionamento democrático interno —que inclúe formar aos máis novos coa experiencia de quen os precede—; e capacidade de vinculación, de «ler o contorno» e pedir axuda a quen sabe. Ilustrouno cunha botica de pobo que non pode fabricar un analxésico e un laboratorio que o entrega ao instante «porque ten xente que sabe, xente que atopa a forma de ser máis rápida». «A xestión dun conflito funciona así tamén.»

Cando entran en xogo corpos diplomáticos capaces de entender de verdade o que pasa, engadiu, o modelo vólvese tridimensional: aparecen un «espazo de complexidade do conflito» e un espazo de «complexidade xerencial». E un eixo máis, que «sae do canto da aula cara ao chan»: o da **comunicación**, porque os gobernos teñen que render contas á súa poboación do que fan.

O gráfico, xa tridimensional: aos eixos do carácter e a xestión do conflito, Terneus sumoulles o das capacidades de quen decide.

Do fin da Illa de Pascua ao Mediterráneo

Co taboleiro armado, viñeron os casos. A **Illa de Pascua** entre os séculos XVI e XVII: cada clan tallaba os seus tótems e os trasladaba sobre rolos de troncos, ata que a competencia desforestou a illa, desatendeu a agricultura e «degenera na antropofaxia, que é o fin da sociedade». Un conflito, no fondo, ambiental.

A fame no **Sahel** nos anos setenta, que se presentou como catástrofe natural cando era «unha catástrofe política»: o alimento non entraba porque faccións armadas o impedían, e os países ex coloniais botábanse a culpa entre si. O seu prolongamento hoxe, dixo, son as persoas desprazadas polo empobrecemento ambiental e o cambio climático que cruzan o Mediterráneo —moitas morren na travesía— e ás que os países de destino reciben como «un desafío político»: «Vós estades enviando desprazados para aquí», «mira, son desprazados ambientais», «nós fomos colonia de vós».

En clave económica, Terneus leu o presente dos Estados Unidos —«a economía máis endebedada do mundo»— como unha dobre xogada: dificultar o ingreso de produtos que a desequilibren e «ampliar o espazo de emprego da nosa moeda», de modo que cada billete conte co respaldo material das terras, as estradas e as industrias doutros países. Chamouno «unha ampliación de posesión financeira» e mencionou como exemplos o Ecuador e Panamá, dolarizados.

Para mostrar que pasa cando alguén non comprende a natureza dun conflito, contou unha anécdota: un experto en conflitos persoais que, de volta de Salta, lle explicaba o seu plan para «xestionar conflitos climáticos» vixiando os delegados

dunha cume a través dun vidro e acendendo unha luz amarela cando a conversa se empantanaba. O problema, ilustrou, é que ignoraba o esencial: os delegados que van a unha **Conferencia das Partes** chegan con instrucións reservadas dos seus xefes de Estado —«de tal liña non me paso»—. «É imposible que alguén que non comprenda a complexidade dun conflito ambiental se decate» de por que unha negociación se detén; iso é «falta de idoneidade para entrar nese conflito».

E chegou **Ucraína**. Terneus narrouna como un movemento sobre o eixo da xestión: tras a disolución da Unión Soviética, provincias que por referendo manifestaron querer integrarse á Federación Rusa; a **OTAN** achegando armamento; unha escalada que comparou coa crise dos mísiles de 1962 —cando, recordou, o plan de Baía de Cochinos foi abortado coa axuda de **Rodolfo Walsh**, que descifrou en A Habana a mensaxe codificada da CIA—. Segundo o seu relato, a Federación Rusa respondeu cunha «operación militar especial»; a OTAN propuxo unha pausa para unha saída política; e, dous anos despois, Ucraína reforzárase. «Adurméchannos», resumía a lectura de Moscova: unha tregua usada para gañar vantaxe «no eixo da xestión». Un movemento, dixo, «tramposo, pero pasou». No eixo da vinculación puxo outro exemplo de falta de idoneidade: asinar un acordo de libre comercio polo que a alta tecnoloxía estranxeira —os chips— entra sen aranceis a cambio de exportar chips que o país non fabrica.

O eixo silenciado: a comunicación

> **Nota da redacción.** As cifras e os datos de actualidade que cita Terneus neste tramo forman parte da súa propia análise.

O eixo da comunicación, advertiu, tamén pode ser escenario de conflito, sobre todo cando se silencia. Recordou a **Guerra do Golfo** de comezos dos noventa, anunciada «con grandes fanfarrias», e citouna con **Karl Marx** e o seu *O 18 Brumario*: os episodios da historia, escribiu Marx retomando a Hegel, parecen repetirse «a primeira vez como traxedia e a segunda como farsa».

O exemplo arxentino foi o que, segundo Terneus, «a poboación aínda non coñece porque o eixo da comunicación a propósito está silenciado». Afirmou que quen está á fronte do país doou —«non vendeu, doou»— a un conflito en Europa Oriental armamento por un importe que cifrou en novecentos millóns de dólares, equivalente, dixo, a dous anos e medio de soldo de setenta mil empregados públicos: dous helicópteros militares, dúas ducias de avións F-16 que se ían a comprar a Dinamarca e, o ano anterior, cinco avións Super Étendard, «os que tiran os mísiles Exocet». Para el, que nada diso se comunicase «vén a ser un fallo

na función a cargo do control dun país».

O abstracto e o concreto: as axendas ocultas

A segunda parte da clase, máis breve, xirou sobre unha distinción. Terneus advertiu contra a instalación acrítica de «recomendacións que no meu país funcionaron»: un manual importado —o seu exemplo foi «o método xaponés»— é unha **totalidade abstracta** que, trasladada sen máis á Arxentina, non funciona. Falta o paso pola **totalidade concreta** do país —a súa escala, os seus recursos, as súas aspiracións sociais— para que «baixe explicada». Sen ese paso, as axendas ocultas fan o resto.

Levouno ao que chamou a posible «terceira gran guerra europea». Se a OTAN se creou para previr guerras contra inimigos externos, preguntou, por que as grandes guerras europeas —dos Trinta Anos ás dúas mundiais— foron sempre entre europeos? Recordou a secuencia das invasións a Rusia: Napoleón, que avanza e é derrotado; **Hitler**, que en *Mein Kampf* proclama a expansión alemá cara ao Oriente e tamén «rebota». Pero esta vez, dixo, hai un actor novo: o privado. Falou de contratos de provisión de armas xa asinados que condicionan calquera negociación, e citou ao presidente **Dwight Eisenhower**, que na súa última mensaxe á nación advertiu que a axenda política estaba sendo «secuestrada» polo que chamou o **complexo militar-industrial**. Hoxe, afirmou Terneus, xerais de alto rango son accionistas das empresas de armas.

«Hai que seguir a ruta do diñeiro»

De aí pasou ás cifras que, sostivo, explican moitos conflitos por baixo do seu carácter manifesto. Afirmou que o dous por cento do produto bruto mundial se gasta en armas —«na Arxentina, nin a educación nin a ciencia nin a tecnoloxía teñen o dous por cento do PIB»— e que a OTAN pretende elevar o seu gasto ao seis por cento; sumando soldos, vehículos, instalacións e contratos, calculou nun catorce por cento do PIB mundial o gasto en seguridade e defensa.

Sobre ese diñeiro montou a súa tese central. Citando á Oficina das Nacións Unidas contra a Droga e o Delito, enumerou as grandes mafias do mundo —a **'Ndrangheta** calabresa, a Cosa Nostra siciliana, a Camorra napolitana, as tríadas chinas, entre outras— e sinalou á calabresa como a máis rica, cun movemento que cifrou en seiscentos mil millóns de dólares por ano. Ese diñeiro, dixo, se recicla coa axuda dos fondos de investimento, e nomeou ao maior de todos, **BlackRock**, ao que atribuíu a propiedade do sesenta por cento das terras cultivables de Ucraína e o papel de principal financiador da industria armamentística —Boeing, Lockheed, Airbus—. Das trinta entidades que máis financian ese sector, afirmou, oito son bancos e o resto, fondos de investimento.

Para ordenar a idea recorreu a unha figura arxentina: o triángulo de **Jorge Sábato**, un dos fundadores da Comisión Nacional de Enerxía Atómica, que pensaba a interacción virtuosa entre o Estado, a academia e as empresas. Fronte a el, propuxo un «triángulo da guerra» con tres vértices —empresas transnacionais, empresas financeiras e exércitos— e unha pregunta: «Onde está o Estado? Foi cooptado». Por iso, dixo citando ao xuíz antimafia **Giovanni Falcone**, nos conflitos actuais «hai que seguir a ruta do diñeiro». Baixo esa luz releu as ameazas de Donald Trump sobre Groenlandia, Canadá e o Golfo de México non como «desvarío» senón como control estratéxico de rutas e de monitoraxe de mísiles; o conflito en Gaza como combustible da industria armamentística; e a presión sobre Venezuela en relación coas súas reservas de hidrocarburos.

No eixo da vinculación situou un exemplo de proximidade: un acordo polo que países de Sudamérica se comprometen a non permitir voos ás illas en disputa en apoio á Arxentina, e un goberno que rompe ese pacto e habilita voos «por cuestións de loxística» dun diñeiro «privado, escuro», ligado, segundo planteou, á ruta do clorhidrato de cocaína cara a Europa. A súa conclusión percorreu toda a clase: moitos conflitos «non son de ideoloxía», aínda que o pareza —ese é o seu carácter manifesto—; son «os movementos dos capitais, que son como o magma» baixo os continentes. E advertiu sobre o uso do eixo da comunicación «para envenar á poboación», cun exemplo: as campañas contra o papa **Francisco**, que Terneus vinculou á súa disputa con sectores de poder dentro da Igrexa.

A densidade nacional: que se pode facer

Terneus volveu ao punto de Kant para pechar o arco. Cando un Estado «notifica» que a cidadanía se evapora —porque se retira da educación, da saúde, do coidado público—, dixo, corresponde tomar precaucións: «O Estado é noso, levou moito tempo construílo e defendelo». Recordou que os procesos longos non se reverten nunha semana —«a solución vai levar dez anos, vinte anos»— pero hai que sosteñelos, e rexeitou a idea de que exista «unha soa forma de realidade, unha soa lectura».

Para nomear o que un país necesita usou un concepto de **Aldo Ferrer**: a **densidade nacional**, sostida en catro eixos —consolidación das institucións, xerencia con impronta nacional, pensamento crítico e cohesión social—. «A poboación ten que saber onde está vivindo e por que facemos algo así.» Con esa densidade, fechou retomando a Spinoza, «non importa o contido que se discuta no mundo» nin a época: un país conserva a súa identidade. «Hai que rescatar iso.»

As preguntas da aula

A clase, seguida desde o salón do Punto de Paz, en Batán.

Diana Márquez fixo de bisagra entre a clase e o intercambio. Rescatou o movemento de Terneus «do macro ao micro», e trouono á casa: non se pode entender «o propio conflito que se dá na comunidade, no noso territorio Liberté», sen estes marcos teóricos «que nos axudan a pensar, abrindo a cabeza», sen quedar «no noso pequeno metro cadrado».

Desde a sala preguntou **Daniel Q.**, que se presentou con sesenta anos e a sensación de ter visto «este país e o mundo en diferentes situacións». O seu plantexamento foi o do cidadán que mira os grandes movementos do poder «por televisión», con angustia, sentindo que «non podemos facer nada máis que vela pasar»: «Que podemos facer nós, o cidadán común, para polo menos sentir que podemos formar unha opción?»

Desde Puerto Madryn, en Chubut, interveu **Susana Elba López** cunha reflexión: pediu lembrar a todas as persoas que foxen dos espazos de guerra —de Ucraína, da Faixa de Gaza, os europeos que noutro tempo emigraron a América—, e planteou que a intelixencia de moltísimas persoas «fai que esas guerras quedan» circunscriptas a quen as quere librar. Diana Márquez sumou a súa: que lugar ten a democracia «como goberno do pobo» en todo isto, e por que, aínda na diversidade de opinións que a enriquece, acaba pesando «isto do ganar ou perder», coa sensación de que «nós case sempre estamos no bando dos que perdemos». «Quizais —se respondeu— é porque o estamos vendo desde abaixo.»

«Somos minoría, pero non calquera minoría»

«Son tres preguntas moi boas; converxen as tres», respondeu Terneus. O primeiro, dixo, é «lexitimarse para pensar criticamente». Trouxo a **Mark Fisher** e o seu *Realismo capitalista* —o «non hai alternativa» que **Margaret Thatcher** pronunciaba mentres arrasaba co sistema produtivo británico— para preguntar se ese realismo é de verdade «sen alternativa». Distinguiu, con humor, o real (o que se ve), a realidade (o seu tratamento), o realista (quen toma posición desde o real) e o realismo (quen cre que «nada máis importa que isto»).

Para mostrar que sempre houbo outra forma de ler recorreu a **Antonio Gramsci**, que escribiu os seus *Cadernos da prisión* durante máis dunha década de encerro baixo o fascismo, e ao seu concepto de **hexemonía**: a visión do mundo que o poderoso impón como a única —«non o penses, xa cho digo eu»—, que é, advertiu, o primeiro erro que marcaba Spinoza e a antesala do fascismo. Despois fixo un percorrido pola economía política: **Thomas Malthus** e a idea de que «a xustiza social é unha aberración»; a disputa entre **Martín Lutero** —para quen o home leva o mal dentro— e **Thomas Müntzer**, «o primeiro teólogo socialista de Europa», que dicía que «nada hai máis sagrado para un ser humano que outro ser humano» e que foi esmagado no século XVI; a chegada desas ideas ás illas británicas co «o home é o lobo do home» de **Thomas Hobbes** no seu *Leviatán*; e a «man invisible» de **Adam Smith**, que imaxinou a sociedade como unha máquina lubricada polo egoísmo.

Fronte a esa corrente puxo outra. No xudaísmo, dixo, o primeiro precepto non é «ama ao teu próximo como a ti mesmo» senón «ama ao outro como a ti mesmo»: «primeiro o outro; grazas ao outro somos nós». Contou —seguindo a **Hermann Cohen**— como a palabra hebrea para «outro» se traduciu na **Septuaxinta** como «veciño» e logo, na Vulgata, como «próximo», e como esa deriva «desfigurou» un precepto central. Mostrou o seu reverso extremo na linguaxe do nazismo, que chegou a clasificar os seres humanos ata negarlle a condición de tales. E fechou ese pasaxe con **Martin Buber**: facer o mal «é facilísimo» —por violencia, por impulso, por inacción—; facer o ben «é laborioso, require comprensión, renuncia, dedicación».

O peche foi unha lenda. A dos **trinta e seis xustos**: no mundo hai trinta e seis persoas xustas que non saben que o son, e que sosteñen o tecido social para que non se estrague. A súa moraleza, para Terneus, é comportarse con virtude non por premio nin por medo ao castigo, senón por convicción. De aí a súa mensaxe á comunidade: «Somos unha minoría, pero non calquera». Unha minoría que «sostén a bandeira da xustiza, da participación, da inclusión, do amor ao outro, da solidariedade» —«en hebreo, xustiza significa solidariedade»—. Chamou a

unha democracia participativa que non se esgote no voto, a «formar aínda que sexa comunas» e comezar a traballar, coa certeza de que o que hoxe parece perdido «nunha década imos revertelo». Citou a **Walter Benjamin** e o seu autómata que xogaba ao xadrez movido por un nano agochado, para dicir que «os sensibles» deixan de perder cando deixan de aceptar a teoloxía que outros lles impoñen. E recordou que ningunha especie prospera «se non ten lazos de asociación»: «Hai que sostér a convicción de que temos razón, temos solidariedade, temos vocación. Asociámonos.»

Terneus visitou o predio de Liberté na Unidade 15 antes da clase. A presencialidade é parte do selo dos EnClave Libre.

O tempo —e a conexión satelital— xogaron en contra durante toda a tarde. «Cáenos o satélite nun minuto», avisou Pampa máis dunha vez, e Terneus foi fechando entre aplausos. **Miguel Ángel M.**, que abrira o encontro, despediuno en nome da Universidad Liberté e de Víctimas por la Paz, desde «o cárcere de máxima seguridade de Batán e Cooperativa Liberté», e prometeu un próximo encontro «en clave libre».

QUEN ACOMPAÑOU

O EnClave Libre foi organizado pola Universidad Liberté xunto á agrupación Víctimas por la Paz, en modalidade híbrida: un grupo presente no salón do Punto de Paz, na Unidade 15 de Batán, e o resto conectado por Zoom. Acompañaron Pampa, presidente da Cooperativa Liberté; Diana Márquez, secretaria do Consello de Administración; e Silvana Greco, compañeira de vida do expositor. Desde a aula interviron Daniel Q. e, por videochamada desde Puerto Madryn, Susana Elba López. A apertura e o peche estiveron a cargo de Miguel Ángel M.

CÓMO CITAR

Cooperativa Liberté. (2026). «Aprender a pensar como chanceleres»: Hernán Alberto Terneus deu unha clase sobre conflitos internacionais en Liberté. Cátedra Libre, Universidad Liberté. https://cooperativaliberte.coop/gl/noticias/catedra-libre-gestion-conflictos-internacionales

Cátedra Libre publica la versión escrita y completa de las clases de la Universidad Liberté, abierta a toda la comunidad. Versión online: https://cooperativaliberte.coop/gl/noticias/catedra-libre-gestion-conflictos-internacionales